

اصول و اندیشه های تعاون

وزارت تعاون

معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج

دفتر آموزش

فهرست مطالب

عنوان مقدمه

فصل اول : کلیات و مبانی نظری

معنی و مفهوم تعاون

تاریخچه و سیر تحول تعاونیها

پیشینه تاریخی تعاون در ایران

اهداف اساسی تعاون

سئوالات خود آزمون

فصل دوم : دیدگاههای مختلف درباره تعاون

تعاون در تاریخ ادیان

تعاون و اسلام

تعاون و سوسیالیسم

تعاون و مارکسیسم

تعاون و کاپیتالیسم

سئوالات خود آزمون

فصل سوم : نظریه ها و اصول مکاتب تعاونی

ریشه های اندیشه تعاونی

ارزشهای تعاونی

۱- نظریه های تعاونی

۱-۱ کلود هانری سن سیمون

۱-۲ رابرت اون

۱-۳ فیلیپ بوشه

۱-۴ ویلیام کینگ

۱-۵ شارل فوریه

۱-۶ لوئی بلان

۲- اصول مکاتب تعاونی

۲-۱ اصول مکتب راجدیل

۲-۲ اصول مکتب رایفایزن

۲-۳ اصول مکتب شولتز دلتیچ

۲-۴ اصول مکتب ویلهلم هانس

۲-۵ اصول تعاون در قرن بیست و یکم

سئوالات خود آزمون

منابع

مقدمه

در عصر ما تعاون یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی است که می تواند همگام با سیاستهای دولت در بهبود شرایط کار، زندگی، تولید، ارتقاء سطح درآمد و وضعیت اجتماعی مردم موثر باشد و چنانچه بطور اصولی مورد حمایت قرار گیرد، بار هزینه های دولتی را کاهش داده و بتدریج استقرار شرایطی را سبب می شود که طبقات مختلف مردم در مسائل مربوط به خود تصمیم گیرنده بوده و متناسب با برنامه های دولت امور اقتصادی مربوطه را عهده دار گردند.

دقیقاً بر همین اساس است که سازمانهای بین المللی مطمئن ترین و مناسبترین روش فقرزدایی و توسعه جوامع مختلف را در توسعه و ترویج نهضت تعاونی می بینند.

در کشور ما نیز به علت شرایط خاص جامعه و مشکلاتی که در حال حاضر با آن روبرو هستیم لزوم همکاری و خودیاری و مشارکت مردم در اموری که مربوط به خودشان است می تواند گره گشای بسیاری از مشکلات باشد.

در همین راستا آشنایی مدیران و اعضای تعاونیها با فلسفه، ارزشها، اصول و اندیشه های تعاونی ضروری بنظر می رسد.

جزوه حاضر از سه فصل تشکیل شده است: که در فصل اول به تعاریف و مفاهیم واژه های تعاون، سیر تحول و اهداف تعاونیها در فصل دوم به دیدگاههای مختلف درباره تعاون و در فصل سوم نیز به ریشه ها، ارزشها، نظریه ها و اصول مکاتب تعاون پرداخته شده است.

فصل اول

کلیات و مبانی نظری

اهداف آموزشی فصل :

از شما انتظار می رود پس از مطالعه این فصل بتوانید :

- ۱- مفهوم واژه تعاون و تعریفهای مختلف آنرا بیان کنید .
- ۲- شرکتهای تعاونی را تعریف کنید .
- ۳- تاریخچه و سیر تحول تعاونیها را در جهان توضیح دهید .
- ۵- بخشهای اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را نام ببرید .
- ۶- اهداف بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران را نام ببرید.

معنی و مفهوم تعاون

تعاون در لغت از «عون» به معنی یاری کردن و از باب تفاعل به معنی به همدیگر مساعدت کردن و همیاری نمودن آمده است .

در فارسی کلمه «تعاون» را معادل cooperation به کار گرفته اند «تعاون» یعنی با هم کارکردن گروهی از افراد برای انجام یک هدف مشترک . با این تعریف می توان پی برد که تعاون یکی از جنبه های زندگی اجتماعی است .

واژه cooperation را اولین بار رابرت آون R.Owen در مقابل واژه رقابت Competition به کار گرفت سپس صاحب نظران و مصلحان اجتماعی این کلمه را با مفاهیم و کارکردهای متفاوتی بکار بستند تا جایی که مقوله نهضت تعاونی cooperation Movment و حتی تعاون گرائی Cooperatisme در نظریه های اقتصادی - اجتماعی جایگاه ویژه ای یافت .

بوگاردوس تعاون را طریقه ای برای زندگی و فلسفه ای برای حیات و مجموعه ای از پویش ها و شیوه های رفتار و در عین حال مجموعه ای از اصول و مبانی راهنمایی در زندگی فردی و اجتماعی انسان می دانست .

«تعاون به معنی همکاری به منظور تأمین سعادت یا منافع متقابل است» (F.Abotez)

با توجه به تعاریف فوق و تعریفهای دیگری که از تعاون بعمل آمده است ملاحظه می شود :

با اینکه همکاری یا کار کردن با هم ، یا کار مشترک ، را ویژگی اساسی تعاون دانسته اند ، ولی صرف با هم کار کردن و یا انجام کار مشترک را نمی توان «تعاون» نامید ، مفهوم تعاون بالاتر از کار مشترک می باشد . ممکن است کارگرانی که با هم کار می کنند و حتی اجزاء یک شی را می سازند ،

تشکیل گروه تعاونی ندهند ولی این امکان هست که افرادی که با هم کار نمی کنند، به دلیل کیفیت تشکیل ، فعالیت آنان تعاونی باشد .

عوامل زیر برای تجلی «تعاون» ضرورت دارند :

- وجود تعدادی از افراد به نحوی که تشکیل یک گروه اجتماعی را بدهند . (دارای روابط و کنش های متقابل اجتماعی باشند)

- وجود نیاز مشترک و محسوس.

- اشتراک مساعی در جهت رفع نیاز مشترک به صورت ارادی و داوطلبانه

علاوه بر سه عامل فوق که معمولاً در هر کار گروهی و در هر فعالیت اجتماعی و اقتصادی وجود دارد عامل یا عواملی دیگر را باید اضافه کرد که متضمن مفاهیم رفاه، توسعه ، عدالت اجتماعی ، تعالی ارزشهای اخلاقی ، جلوگیری از سود جوئی مفرط و ممانعت از استثمار دیگران و نیز می باشد

با توجه به مطالب بیان شده ، می توان گفت : تعاونی انجمن ارادی و داوطلبانه ای از افرادی می باشد ، که سازمانی را با نظارت دموکراتیک و به منظور تأمین کالا و خدمات مورد نیازشان پدید می آورند مانع از سود بردن کسی به زیان دیگری می گردند . در این سازمان افراد مشارکت منصفانه ای در تأمین سرمایه و پذیرش سود و زیان حاصله از فعالیت مشترک خود دارند .

در جای دیگری پل روی (P.Roy) می نویسد : « تعاونی موسسه ای است اقتصادی که از طرف اعضاء سازمان یافته ، ایجاد می گردد و توسط خود آنها اداره می شود و به تدارک یا فروش کالا و ارائه خدمات به اعضاء به قیمت تمام شده می پردازد » .

فرانس هلم معتقد است شرکت تعاونی ، سازمانی است اقتصادی که به میل و اراده شخصی افراد تشکیل می شود و بر اساس حقوق مساوی و نیل به هدف اقتصادی از پیش تعیین شده آنان به فعالیت می پردازد.»

تاریخچه و سیر تحول تعاونیها

در تاریخ جوامع بشری همواره مواردی وجود داشته که افراد بشر برای تحصیل و تحقق اهدافی به همکاری با یکدیگر پرداخته اند. در حقیقت شروع تعاون و همکاری در بین انسانها را می توان در اول خلقت بشر دانست، اولین پدیده تعاونی در بین انسانها تشکیل خانواده است و سپس ایجاد قبیله ها و بالاخره اجتماعات شهرنشین. مطالعه قبایل و بررسی ادیان نشان دهنده است واقعیت این که تعاون پدیده تمدن جدید نیست.

تعاون در تاریخ و در هر یک از شئون اجتماعی بنوعی دارای ارزش است و در هر مورد مفهوم آن با دیگری تفاوت دارد، بنابراین برای بررسی اقتصاد تعاونی باید به مراحل تاریخی و اجتماعی آن توجه کرد. بطور کلی از نظر اقتصادی تعاون را می توان به دو دوره تقسیم کرد: دوره اول از آغاز زندگی اجتماعی انسان شروع می شود و از قرن پانزدهم میلادی بتدریج تحول می پذیرد تا اینکه به شکل کنونی درمی آید دوره دوم با انقلاب صنعتی و انقلاب فرانسه، قرن هیجدهم میلادی شروع می شود که دارای تعریفی مخصوص به دوران خود است، بنابراین دوره اول را عصر تعاون اجتماعی و دوره دوم را اصل تعاون صنعتی یا علمی می نامند.

اولین اثر وجود تعاون در جهان سازمانهای پیشه وران و کارگران صنایع دستی مصر است که در حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد وجود داشته است. در سال ۲۰۵۰ قبل از میلاد حمورابی سلطان بابل اجازه داد، کشاورزان مزارع را به صورت تعاونی برای کشت آماده نمایند و در جمع آوری محصول با یکدیگر همکاری کنند. در چین قدیم تعاونیهای اعتبار وجود داشته است که از ۲۰۰ سال قبل از میلاد آثاری از آنها بدست آمده است. در این سازمانهای تعاونی اعضاء سهام

مساوی ، حق مساوی و سود مساوی داشتند . در روم قدیم سابقه تعاونیهای پیشه وران به ۴۵۰ سال قبل از میلاد می رسد و هر صنف سازمان تعاونی خاص خود داشته است . بعد از ظهور حضرت مسیح کم کم روحیه قدرت طلبی و مسائل مادی بر کلیسا غلبه کرد و در قرون وسطی حکومت مشترک کلیسا و فئودال ها به اوج خود رسید و تعاونیها رو به انحطاط گذاشت .

ظهور دین اسلام نیز در اوایل قرن هفتم باعث آزادی قسمتی از جهان از یوغ حکومت های استبدادی گردید و در نتیجه تاکید فراوانی تعاون و همیاری شد .

مطالب فوق تاریخچه بسیار کوتاه و مختصری ، از دوره اول یا عصر تعاون اجتماعی بود در اینجا به بررسی تاریخچه دوره دوم یا عصر تعاون صنعتی یا علمی می پردازیم .

در دوران رنسانس (قرون ۱۵ تا ۱۸) همه امور فرهنگی ، هنری و علمی اروپا رو به تحول داشت ، و انقلاب صنعتی دگرگونی و تحولات شگرفی در زندگی اجتماعی - اقتصادی جوامع صنعتی بوجود آورد . انقلاب صنعتی از یک طرف رشد سریع صنایع ، توسعه بازرگانی ، گسترش شهرنشینی ، تولید انبوه ، پیشرفت تکنولوژی و در نتیجه تشکیل سازمانهای بزرگ و پیچیده صنعتی و تجاری را در پی داشت و از طرف دیگر نابسامانیها و مسائل و مشکلات عظیم اقتصادی - اجتماعی را به ارمغان آورد . ماشینی شدن سیستم تولید به بیکاری و آوارگی هزاران نفر از صاحبان حرفه و صنایع دستی انجامید .

در این میان گروهی از اندیشمندان و صاحبان نظران مسائل اجتماعی دست به کار شدند و برای رفع مسائل و مشکلات ناشی از انقلاب صنعتی به مطالعه و بررسی پرداخته و نظریاتی ابراز داشتند که یکی از ثمرات تلاشهای این گروه تحول تعاونیهای سنتی به تعاونیهای علمی و صنعتی بود و

گروهی دیگر نیز به مطالعه و بررسی نحوه اداره سازمانهای پیچیده صنعتی و تجاری پرداخته که ،
حاصل و ثمره کار آنها نیز تهیه و تدوین تئوریهای سازمان و مدیریت بود .

پیشینه تاریخی تعاون در ایران

در ایران تعاون به مفهوم واقعی کلمه از سابقه ای طولانی برخوردار است . برخی از محققان غربی عقیده دارند که اوضاع خاص جغرافیائی و شرایط کلی حاکم بر محیط در شرق بویژه در ایران موجب شده است که مردم برای مقابله با مشکلات و غلبه بر طبیعت با یکدیگر متحد شوند .

ویل دورانت در کتاب « تاریخ تمدن » راجع به زمینه های مشارکت اقتصادی و اجتماعی در ایران چنین می نویسد « کتاب اوستا کشاورزی را ستوده و آن را مهمترین و والاترین کار بشر دانسته که خدای بزرگ « اهورا مزدا » از آن بیش از کارهای دیگر خشنود می شود . قسمتی از اراضی ملک مردم بود و خود را به زراعت آن می پرداخته اند و گاهی خرده مالکان جمعیت های تعاونی کشاورزی چندخانوار تشکیل می دادند و بصورت جمعی به کاشتن زمینهای وسیع می پرداخته اند .

از نظر تاریخی ، مشارکت در ایران با انقراض سلسله ساسانیان و ظهور اسلام در ایران شکل جدیدی به خود گرفت و پس از گرویدن مردم ایران به اسلام و آشنائی ایرانیان با تعالیم عالیه و عدالت گستر این دین مبین ، روح تعاون و همکاری بیش از پیش در مردم نضج گرفت . عده ای از مردم ثروتمند و متمکن و خیر اندیش به ساختن حمام ، مساجد ، راه . پل و اقدام کردند و بسیاری از مردم اگر سرمایه ای نداشتند با نیروی کار خود مشارکت و همکاری می کردند که انواع بارز این مشارکت را می توان در تعاونیهای سنتی مشاهده نمود . از انواع تعاونیهای سنتی در زمینه مشارکت کشاورزان در رابطه با امور زمین و کشاورزی می توان بنه ، حراثه ، واره ، دون و را نام برد .

از آنجائیکه کمبود آب یکی از مسائل مهم کشاورزی ایران است، بمنظور استفاده بهینه از منابع آب موجود در مناطق کم آب، تعاونیهای سنتی در زمینه توزیع آب و تولید کشاورزی پدید آمدند.

تعاون با سنتهای غنی مردمان این سرزمین آمیخته شده و بمنظور آسان نمودن معضلات زندگی همواره رایج بوده است، ولی آغاز تعاون رسمی در ایران را می توان به تصویب قانون تجارت در سال ۱۳۰۳ شمسی دانست که موادی از این قانون به بحث در مورد تعاونیهای تولید و مصرف پرداخته بود.

اما از لحاظ تشکیل و ثبت فعالیت تعاونیهای رسمی می توان سال ۱۳۱۴ را آغاز فعالیت تعاونیها در ایران دانست: زیرا در این سال توسط دولت اقدام به تشکیل نخستین شرکت تعاونی روستائی در منطقه داور آباد گرمسار گردید. مبنای شرکت فوق قانون تجارت سال ۱۳۱۱ بود که در چند ماه بحثی از شرکتهای تعاونی آورده بود.

ماده در زمان جنگ جهانی دوم حکومت وقت، وزیر کشور را مأمور می کند در راس هیاتی برای تعلیم مأموران و آشنا ساختن مردم به مفهوم قوانین تعاونی به شهرها و روستاهای دور و نزدیک سفر کرده و حس مسئولیت جمعی مردم به ویژه طبقات تولید کننده را برانگیزند.

در آن سال ها تعدادی در نقاط شهری به منظور توزیع ارزاق عمومی تاسیس گردید.

سپس در سال ۱۳۳۲ اولین قانون تعاونی ایران که با الهام گرفتن از قوانین خاص دیگر کشورها تهیه شده بود، به صورت لایحه قانونی به تصویب رسید.

در سال ۱۳۳۴ لایحه مزبور با اصلاحاتی از تصویب مجلس وقت گذشت و اولین قانون تعاون ایران تصویب شد که پایه و اساس تعاونیهای زیادی بخصوص بعد از سال ۱۳۴۱ قرار گرفت در

سال ۱۳۴۱ بر اساس تبصره ۲ ماده ۱۶۵ قانون مربوط به اصلاحات ارضی رژیم گذشته ، کشاورزانی که زمین دریافت می داشتند ناچار بودند ، قبلاً عضویت شرکت تعاونی روستائی را بپذیرند به این ترتیب در مدت کوتاهی بیش از ۸ هزار شرکت تعاونی روستائی تشکیل گردید که بعداً در هم ادغام شده و حدود سه هزار شرکت رابوجود آوردند .

در سال ۱۳۴۲ برای حمایت از تعاونیها سازمان مرکزی تعاون روستائی ایران به تصویب رسید که هدف اصلی این سازمان کمک به پیشرفت نهضت تعاون در مناطق روستائی و کمک اعتباری به اجرای برنامه‌هائی بود که اتحادیه و شرکتهای تعاونی روستائی مستقیماً با کمک سازمان عمران منطقه ای مربوطه به منظور بهره برداری کامل از عوامل کشاورزی داشتند .

در بیست و سوم اردیبهشت ماه سال ۱۳۴۶ سازمان مرکزی تعاون کشور به منظور تفهیم اصول تعاون و تعمیم آن در سراسر کشور و نیز تهیه قوانین لازم و ایجاد امکانات مناسب برای تعاونیها بوجود آمده وزیر نظر نخست وزیری قرار گرفت . اولین اقدام این سازمان مطالعه و تحقیق تطبیقی در قوانین تعاونی سایر کشورهای جهان و تنظیم قانون جامعی برای شرکتهای تعاونی بود .

در بیست سوم اسفند ماه ۱۳۴۹ بمنظور توسعه امور تعاونی کشور و بسط مفاهیم آن آشنایی مردم با اصول و قواعد و تعلیمات تعاونی فراهم نمودن تدریجی موجبات همکاری افراد و تجمع و تمرکز سرمایه های کوچک و توسعه منابع اعتباری و بسط سازمانهای تعاونی کشور ، قوه مقننه وزارت تعاون و امور روستاها را تاسیس نمود . پس از مطالعه و تحقیق تطبیقی در قوانین تعاونی سایر کشورهای جهان ، سرانجام در شانزدهم خرداد ماه ۱۳۵۰ قانون شرکتهای تعاونی در ۲۵

فصل و ۱۴۹ ماده به تصویب رسید. ومقرر شد که این قانون به مدت پنجسال به صورت آزمایشی اجرا شود.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز موضوع مشارکت مردم در فعالیتهای اقتصادی وتحقق عدالت اجتماعی مورد توجه قرار گرفت ودر اصل چهل وچهارم قانون اساسی بخش تعاونی به عنوان دومین بخش رسمی اقتصاد کشور هم ردیف با بخش های دولتی وخصوصی مورد تصویب قرار گرفت. که ابعاد فعالیت هر یک از این بخش ها (دولتی ، تعاونی وخصوصی) به شرح زیر می باشد.

۱- بخش دولتی

۲- بخش تعاونی

۳- بخش خصوصی

اهداف اساسی تعاون

در سطح جهانی هدف موسسات تعاونی معمولاً ایجاد بازار مصرفی یکپارچه و وسیعی است که بتواند بر جریانات تولید حاکم باشد و قیمت‌های غیر عادلانه را از طریق رقابت منطقی متعال سازد و در صورت لزوم کالاهایی را که قیمت آنها بوسیله تولیدکنندگان یا واسطه‌ها بطور غیر عادلانه و ساختگی به مراتب بیش از قیمت تمام شده تعیین گردیده است خود تولید کند و آنها را به نرخ تمام شده به مصرف‌کنندگان عرضه نماید و از این طریق از استثمار مردم جلوگیری نموده و رفاه نسبی برای اعضاء خود از جهت هدف یا هدفهایی که موجب عضویت آنها در تعاونی شده است فراهم آورد .

با توجه به مباحث مطروحه در فوق اهداف بخش تعاونی در جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر اعلام‌گردیده است .

- ۱- ایجاد و تأمین شرایط و امکانات کار برای همه بمنظور رسیدن به اشتغال کامل ،
- ۲- قراردادن وسائل کار در اختیار کسانی که قادر بکارند ولی وسائل کار ندارند .
- ۳- پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروههای خاص جهت تحقق عدالت اجتماعی ،
- ۴- جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت ،
- ۵- قرار گرفتن مدیریت و سرمایه و منافع حاصله در اختیار نیروی کار و تشویق بهره برداری مستقیم از حاصل کار خود ،
- ۶- پیشگیری از انحصار ، احتکار ، تورم و اضرار به غیر ،
- ۷- توسعه و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی بین همه مردم ،

سئوالات خود آزمون فصل اول

- ۱- ریشه و معنای واژه تعاون را بنویسید .
- ۲- تعاونی و شرکتهای تعاونی را به زبان خودتان تعریف کنید .
- ۳- عواملی را که برای تجلی تعاون ضرورت دارند بنویسید .
- ۴- تاریخچه تحول تعاونیهای جهان را شرح دهید .
- ۵- پیشینه تاریخی تعاون را در ایران به اختصار توضیح دهید.
- ۶- بخش های اقتصادی کشور را نام ببرید.
- ۷- اهداف بخش تعاونی در جمهوری اسلامی ایران را بنویسید .

فصل دوم

دیدگاه‌های مختلف درباره تعاون

هدف های آموزشی فصل دوم:

از شما انتظار می رود پس از مطالعه این فصل بتوانید :

۱- دیدگاههای مختلفی را که درباره تعاون ارائه شده، توضیح دهید .

۲- وجوه افتراق و اشتراک هر یک از مکاتب ، سوسیالیسم ، مارکسیسم و کاپیتالیسم را در زمینه

تعاون بیان کنید .

۳- نظر اسلام را در مورد تعاونی بیان نمائید .

تعاون در تاریخ ادیان

بطور کلی همه ادیان ، انسانها را به نیکوکاری ، نوعدستی ، همبستگی و تعاون دعوت می نمایند . مذاهب خواهان برقراری عدالت اجتماعی در جهان می باشند و با هر نوع بی عدالتی و استثمار مخالفند . در آیین زرتشت کلیه امور به دو بخش تقسیم شده بود . بخش اول متعلق به قلمرو نیکی و بخش دوم قلمرو زشتی و پلیدی بود . یک بخش متعلق به اهورا مزدا و دیگری متعلق به اهریمن بود . روابط متقابل بین این دو اصل وظیفه اخلاقی و تعاونی مردم را مشخص میساخت . انسان وظیفه داشت با اصل نیکی همکاری و با اصل بدی دشمنی نماید تا در اثر همکاری او نیکی پیروز گردد و زشتی نابود شود .

در دین یهود نیز همکاری عمومی از وظایف پیروان این دین بوده که اصول تعاون را تشکیل می داد، کوشش در نگهداری سرزمین خدا و اصلاح امور اقتصادی از جمله مسائلی است که همکاری متقابل را ایجاد می کرد .

آنچه بطور کلی از تورات حاصل می شود این است که خداوند قوم بنی اسرائیل را به همکاری دعوت نموده است . این قوم تا زمانی مقدس است که تعاون اجتماعی را شعار خویش قرار دهد ، حدود همسایگان خویش را نگهدارد ، به مال و جان و ناموس مردم خیانت نکند و در هر مورد همکاری متقابل را سر مشق زندگی خود قرار دهد .

همچنین در آئین مسیح ، تعاون بر اساس محبت و عشق متجلی می شود . تعاون در نیکوکاری و احترام دشمنی با دیگران از اصول دین مسیح می باشند . عقاید اجتماعی کاتولیکها تعاون و اصول آنرا با آغوش باز پذیرفته اند و معتقدان به این آئین ، تعاون را بانی پیشرفت و رونق امور اقتصادی و اخلاقی می دانند.

تعاون و اسلام

در مکتب اسلام نیز که دارای نظام اقتصادی خاص است بر تعاون و همکاری متقابل تأکید فراوان شده و در امور اقتصادی و اجتماعی تعاون به عنوان یک اصل اساسی پذیرفته شده است .

در اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز یکی سه بخش مهم اقتصادی کشور به اقتصاد تعاونی تخصیص یافته است . برای شناخت روح همبستگی و تعاون اسلامی ، مطالعه و بررسی قرآن کریم و احکام اسلامی و احادیثی که در این زمینه وجود دارد و همچنین بررسی زندگی پیامبر اسلام و ائمه اطهار ضروریست . پیامبر اسلام تعاون بین مسلمانان را به عنوان بنیان جامعه اسلامی و همه امور عبادی ، سیاسی ، اقتصادی و اجتماعی مورد تأکید قرار می دهند .

در مکتب اسلام خداوند به پیامبر اسلام فرمان می دهد که در کارها با مردم مشورت کند و به مومنان می فرماید که در کارها با یکدیگر مشورت نمایند و در نیکوکاری و پرهیز کاری یکدیگر را یاری رسانند.

« و شاورهم فی الامر » (اعراف / ۱۵۹) ای محمد در کارها با آنها مشورت کن .

« و امرهم شورا بینهم » (شوری / ۲۸) در کارها با یکدیگر مشورت کنید .

« تعاونوا علی البر و تقوی و لا تعاونوا علی الاثم و العدوان » (مائده / ۲) یعنی در نیکوکاری و

کارهای خیر با یکدیگر همکاری کنید و در گناه ، خطا ، ستمگری و تجاوز مشارکت نکنید .

چنین فرامینی شکل سازمانهای اجرایی و اداره عمومی و خصوصی را در جامعه اسلامی مشخص می نماید .

اقتصاد اسلامی حاصل و نتیجه یک جهان بینی و مکتب خاص و بالاخره یک ایدئولوژی مخصوص به خود است . در حقیقت نظام اقتصاد در اسلام جزئی از اجزای نظام اسلامی است که در رابطه با سایر اجزاء ، مجموعه واحدی به نام مکتب اسلام را تشکیل می دهد .

تعاون و سوسیالیسم

درباره نظر سوسیالیسم نسبت به تعاون و یا رابطه سوسیالیسم و تعاون دو نظریه متضاد وجود دارد. یکی معتقد است که تعاون و سوسیالیسم دارای دو کیفیت مشابه هستند و دیگری با این نظریه مخالف است. آیا کدامیک از این دو نظریه صحیح است، برای پاسخگویی به این سوال باید به صفات مشخصه سوسیالیسم قبل از سال ۱۸۴۸ پی ببریم. بعد از انقلاب فرانسه دو جریان سوسیالیستی بوجود آمد که کاملاً مغایر هم بوده و از لحاظ هدف و شیوه عمل با هم اختلاف داشتند.

الف: سوسیالیسم آسوسیاسیونیست قبل از سال ۱۸۴۸ بوجود آمد.

ب: سوسیالیسم مارکسیت که بعد از سال ۱۸۴۸ بوجود آمد.

گروه اول شامل افرادی مانند اون، فوریه، لویی بلان و بوشه می باشند که معتقد به اتحاد آزادانه افراد برای حل مسائل اجتماعی بودند. آنها معتقد به مداخله دولت در کلیه امور اقتصادی و دادن قدرت تام به دولت نبودند و بیشتر طرفدار همکاری متقابل و تعاون و اتحاد بین اقشار مختلف مردم بودند.

نهضت تعاون با سوسیالیسم آسوسیاسیونیست وجوه تشابه زیادی دارد به طوری که بعضی این دو را یکسان دانسته اند این وجوه مشترک به طور خلاصه عبارتند از:

۱- تمایل به دگرگونی اجتماعی

اولین صفت مشترک سوسیالیسم آسوسیاسیونیست و نهضت تعاون آن است که هیچکدام رادیکال و به اصطلاح انقلابی نیستند و در عقاید خود معتقد به سلب مالکیت از سرمایه داران نبوده اند و معتقد به اصول تکاملی تدریجی هستند به عبارت دیگر معتقدند هر اقدام تعاونی نظام سرمایه دار

را تضعیف می نماید ، زیرا صفت بارز اقتصاد تعاونی آن است که سودجویی را از کلیه عملیات خود حذف می کند و طرفدار اصل خدمت بجای اصل منفعت هست ، بنابراین تحقق این امر پایه و اساس نظام سرمایه داری را متزلزل می سازد و نهضت تعاونی همچون سوسیالیسم بصورت یک نهضت اصلاح طلب مخالف سرمایه داری در می آید .

۲- ریشه های انسانی

سوسیالیسم آسوسیاتیونیست و تعاون هر دو نهضتهای مردمی هستند و هر دو حمایت خود را از توده های مردم تأمین می کنند . اتکای هر دو به نیروئی است که از تعداد افراد و از ارزش انسانی آنها منبث می گردد . سوسیالیسم ارزش انسانی را در اجتماعاتی بنام احزاب سوسیالیسم متشکل می سازد و تعاون در اجتماعاتی بنام شرکتهای تعاونی ، بدین طریق هر دو اساس تشکیلاتی مشابه دارند .

۳- صلح طلبی

صفت مشترک دیگر بین آسوسیاتیونیست و تعاون، صلح طلبی است. در حالی که مارکسیسم، سوسیالیست را به نهضت و جنبش طبقاتی تبدیل کرد ولی سوسیالیست آسوسیاتیونیستها از دین مسیح الهام می گرفتند و آنها را سوسیالیست مسیحی نیز می گفتند. به هر حال هر دو نهضت خواهان برقراری صلح بین ملل مختلف و حتی طبقات مختلف اجتماعی هستند و به رفاه اجتماعی معتقدند.

۴- توزیع عادلانه ثروت

آسوسیاتیونیستها و پیروان تعاون معتقد به توزیع عادلانه ثروت بین کلیه طبقات اجتماعی بوده و مخالف تسلط طبقه ای بر طبقات دیگر هستند، بطور مثال:

لوئی بلان معتقد بود که به هرکس مطابق نیاز و احتیاج باید سهمی داد یا عده ای از آسوسیاسیونیستها معتقد بودند که به هرکس مطابق کاری که انجام می دهد باید سهمی داده شود، نظام تعاونی هم معتقد بود که اگر اصول تعاون به مرحله اجرا گذاشته شود توزیع ثروت بصورت عادلانه در می آید. زیرا اولاً در نظام تعاون اصل رقابت جای خود را به همکاری متقابل می دهد و ثانیاً اصل انگیزه سود جای خود را به انگیزه خدمت می سپارد و ثالثاً فروشندگان خود مصرف کننده هستند و در نتیجه با تقسیم سود بین آنها، توزیع عادلانه خواهد بود.

۵- مبانی تاریخی و فکری

از نظر مبانی تاریخی در کشورهای غربی نهضت سوسیالیسم آسوسیاتیونیست و نهضت تعاونی باهم مشابه و همزاد هستند. اساس تعاون به صورت امروزی قبل از سال ۱۸۴۸ به وسیله آسوسیاتیونیستها پی ریزی گردید و بعداً به وسیله پیروان آنهاشالوده موسسات تعاونی بنیانگذاری شد و به صورت واحد های اقتصادی شروع به فعالیت نمود. در نتیجه تاروپودهدرد و نهضت دارای مبنای فکری واحدی بود.

با توجه به وجوه اشتراک فوق الذکر می توان نتیجه گرفت که اصول تعاونی بسیار نزدیک به اصول سوسیالیستی قرن نوزدهم بوده است با این حال اختلافاتی بین این دو نهضت وجود دارد که اهم آن عبارتند از: اولاً سوسیالیستهای آسوسیاتیونیست بشر را به عنوان یک نیروی مولد مورد مطالعه قرار می دهند و برای تولید کنندگان اهمیت بیشتری قائل هستند. در صورتی که پیروان تعاون بشر را به عنوان مصرف کنندگان بیشتر توجه می نمایند. ثانیاً تعاون طرحی برای تشکیل جدید سازمانهای اجتماعی ارائه نمی کند و باصطلاح فاقد پروژه های احیا کننده می باشد .

تعاون و مارکسیسم :

بدون تردید موارد اختلاف زیادی بین تعاون و مارکسیسم وجود دارد و موارد تشابه آن بسیار اندک است در این قسمت به برخی از این موارد اشاره می کنیم :

۱- جهان شمولی : گرچه مارکسیسم و تعاون هر دو با تبعیضات نژادی مخالفت داشته اند ، ولی شیوه آنها در مورد جهان شمولی متفاوت بوده است . جهان شمولی مارکسیسم بر اساس اندیشه مارکس استوار بوده و معتقد است که پرولتاریا وطن ندارد و در نتیجه جهان شمولی مارکسیسم بر مبنای نفی میهن پایه گذاری شده است ، در صورتی که پیروان تعاون تا این حد از جهان شمولی

طرفداری نکرده اند و اهمیت خاصی برای میهن قائل بوده اند به هر حال جهان شمولی مارکسیسم در انترناسیونال و جهان شمولی تعاونیها در اتحادیه بین المللی تعاون متجلی می شود .

۲- سیاست و اقتصاد : اساساً مارکسیسم یک نهضت سیاسی و تعاون یک نهضت اقتصادی می باشد مارکسیسم در درجه اول برای بدست آوردن قدرت سیاسی تلاش می کند و عقیده دارد که تحول اجتماعی و اقتصادی فقط از طریق بدست گیری قدرت سیاسی و با قانونگذاری و توسط دولت امکان پذیر است . در صورتی که نهضت تعاون درست راه مخالف را طی می کند و مایل است در درجه اول در عرصه اقتصادی قدرت و نفوذ پیدا کند و با این حال نهضت تعاون منکر اقدام سیاسی نیست و از حمایت احزاب سیاسی دولت استقبال می کند .

۳- ریشه طبقاتی و غیر طبقاتی :

تعاون و مارکسیسم ریشه های طبقاتی یکسانی ندارند و بر اقشار اجتماعی متکی نیستند . مارکسیسم به عنوان نهضت پرولتار یا موجودیت یافته و هدف اصلی آن بهبود وضع کارگران می باشد و معتقد است که طبقه پرولتار یا باید بر جامعه حاکم شده و نقش قاطعی داشته باشد و این اهداف را از طریق اقدامات سیاسی و بوسیله احزاب مارکسیستی دنبال کند ، در حالیکه نهضت تعاون به یک طبقه خاص تعلق ندارد بلکه اعضای تعاونی را افرادی تشکیل می دهند که صرف نظر از ریشه طبقاتی و افکار سیاسی دارای نیازهای مشترک هستند که به تنهایی قادر به تأمین آن نیازها نمی باشند و هدف تعاون آن است که با تقویت روحیه خود یاری و کمک متقابل نیازهای مشترک اعضا را تأمین نمایند . تعاون اهداف خود را از طریق اقدامات اقتصادی دنبال می کند و به ، موسسات تعاونی متکی می باشد . مارکسیسم برحاکمیت طبقه کارگر اصرار دارد در صورتی که تعاون مصرف کنندگان را به عنوان تصمیم گیرندگان نهایی جامعه می شناسد.

۴- مالکیت :

در زمینه مالکیت نیز بین تعاون و مارکسیسم اختلافات فاحشی وجود دارد. اساس عقاید مارکسیسم بر مبنای نفی مالکیت خصوصی می باشد، ولی تعاون مالکیت خصوصی را مطرود ندانسته و بدون قید و شرط آن را محکوم ننموده است. تعاون با اصل انگیزه سود شخصی در فعالیتهای اقتصادی و یا سودجویی مخالف بوده است. تعاون بر تقسیم عادلانه ثروت اصرار دارد ولی به محروم نمودن مردم از مالکیت خصوصی معتقد نیست. به طور کلی تعاونی مالکیت خصوصی را نفی نکرده، بلکه منابع مالی و سرمایه شرکت تعاونی از طریق مالکیت خصوصی اعضا تأمین می گردد. تعاون برای مالکیت بیشتر اعضا تلاش می کند و طالب تعادل مالکیت در جامعه است.

۵- مذهب :

مارکسیسم دارای عقاید ضد مذهبی است و مذهب را برای مردم تریاک می داند در حالی که تعاون نه تنها ضد مذهب نیست بلکه تئوریسین ها و بنیانگذاران تعاون اکثراً افراد کاملاً مذهبی بودند و هر گونه عداوت با مذهب را مغایر با فلسفه و اصول تعاون داشته و قویاً محکوم گردیده اند.

تعاون و کاپیتالیسم :

گرچه عده ای معتقدند تعاونی و نظام سرمایه داری در بعضی از اصول با هم توافق دارند که مهمترین آن ها پذیرفتن مالکیت فردی و اصل آزادی فعالیتهای اقتصادی هستند ولی در بسیاری از اصول دیگر و در خط مشی و راههای انتخابی کاملاً از هم متمایز هستند.

در اقتصاد سرمایه داری مردم به خدمت سرمایه می آیند و برای فرد ثابتی کار می کنند و ثمره فعالیت اقتصادی آنها عاید سرمایه دار و مالک می شود ولی در اقتصاد تعاونی نتیجه فعالیت اقتصادی به اعضای تعاونی می رسد. در اقتصاد سرمایه داری مالکیت عامل مسلط و سرمایه نقش فرمانروا را به عهده دارد

در حالیکه در اقتصاد تعاونی روابط بین فرد و سرمایه به نحو اساسی دگرگون شده و عامل اصلی انسان و عضو تعاونی است و نقش سرمایه تا حد خدمتگزاری کاهش می‌یابد. اقتصاد سرمایه‌داری تاکیدش بدون هیچگونه قید و شرط بر مالکیت فردی و خصوصی سرمایه و ابتکار شخصی است و مالکیت خصوصی سرمایه را تنها ضامن پیشرفت می‌داند ولی اقتصاد تعاونی موجودیت خود را در درجه اول بر مبنای عامل انسانی و عضویت، نه مالکیت استوار می‌سازد.

بطور کلی استقرار اقتصاد تعاونی بسیاری از بحرانهای اقتصادی ناشی از نظام سرمایه‌داری را از بین برده و مواقع بروز بحرانها حتی المقدور از افزایش قیمت‌ها جلوگیری می‌کند که در زمینه توزیع عادلانه ثروت در سطح جامعه می‌تواند نقش مهمی داشته باشد.

سئوالات خود آزمون فصل دوم

۱- تعاون را در تاریخ ادیان توضیح دهید .

۲- نگرش مکتب اسلام در مورد تعاون را توضیح دهید .

۳- موارد اشتراک تعاون با هر یک از مکاتب سوسیالیسم ، مارکسیسم و سرمایه‌داری را شرح

دهید .

۴- موارد اختلاف تعاون هر یک از مکتب های سوسیالیسم ، مارکسیسم و سرمایه داری را

توضیح دهید .

فصل سوم

نظریه ها و اصول مکاتب تعاونی

هدف های آموزشی فصل سوم :

از شما انتظار می رود پی از مطالعه این فصل بتوانید :

- ۱- ریشه های اندیشه تعاونی را توضیح دهید.
- ۲- ارزشهای تعاونی را از دیدگاه صاحبنظران مختلف نام ببرید .
- ۳- نظریه ها و اصول مکاتب تعاونی را توضیح دهید.
- ۴- اصول تعاونگران راچدیل را بیان نمائید .
- ۵- اصول شرکت های تعاونی رایفازن را بیان نمائید .
- ۶- اصول مکتب سوستز را بیان نمائید .
- ۷- اصول مکتب ویلهلم هانس را بیان نمائید .
- ۸- ارزشهای اتحادیه بین المللی تعاون در همایش ۱۹۹۵ را نام ببرید .
- ۹- اصول جهانی تعاون مربوط به همایش اتحادیه بین المللی تعاون در سال ۱۹۹۵ را توضیح دهید .

ریشه های اندیشه تعاونی

اندیشه تعاونی ریشه در آرزوها و زندگی اجتماعی انسان دارد. بررسی های تاریخی و اجتماعی نشان می دهد اندیشه که کمک به دیگران و یاری گرفتن از آنها پیوسته مورد توجه مصلحان اجتماعی و اندیشمندان بوده است. برخی از ریشه های اندیشه تعاونی به شرح ذیل می باشد.

- انسان بعنوان یک موجود اجتماعی به دیگران وابسته است.
- انسان برای زندگی در روی این کره خاکی و برآوردن نیازهای خود به کار و کوشش و فعالیت های اقتصادی می پردازد، که فعالیتهای تعاونی مناسبترین شکل آنست.
- آنچه که انسان از راه کارگروهی تولید می کند بایستی توزیع شود و با توجه به اینکه تولید بعد اجتماعی به خود می گیرد، مصرف نیز جنبه اجتماعی دارد و بایستی به صورت عادلانه و درست انجام شود.
- برای اینکه کارگروهی، کارا و ثمر بخش باشد، بایستی سازمان یافته، منظم و قابل کنترل شود و از سوئی در جهان امروز، مدیران و مسئولانی مورد پذیرش قرار می گیرند که جوابگوی کسانی باشند که با رأی خود آنها انتخاب شده اند، به بیان دیگر رهبری دمکراتیک مورد نیاز سازمان های اجتماعی و اقتصادی است.
- انسان در حالیکه به دیگران وابسته است، گرایش سیری ناپذیری به آزادی دارد و لذا می خواهد کارها را با میل و خواسته خود انجام دهد. یعنی مشارکت بدون اجبار و کوشش از روی علاقه و داوطلبانه

- زندگی بشر بایستی با نیازهایی که در حال تغییر هستند ازگار باشد . لذا بایستی هر کس بتواند نیروهای طبیعت را هدایت کرده و خود را در روابط متقابل با دیگران تابع نظم و انضباط بداند . بدین ترتیب آموزش و باز آموری ضرورت قطعی دارد .

این حقایق و نیازها که بخشی از تجربه جهانی بشر را تشکیل می دهد بعنوان راهنمای در تدوین خط مشی های اجتماعی و گسترش اصولی نهادها مورد پذیرش قرار گرفته است و این همان چیزی است که پیشگامان را چدیل توانائی شناخت و درک آنها داشتند و آنها را در اداره شرکت تعاونی خود مد نظر قرار دادند . بدین ترتیب اصول و اندیشه های زیربنائی که در تدوین اصول شرکتهای تعاونی به کار گرفته شد خیالی نبود . بلکه پی آمد تجربه ای بود که در مدت دو سال بحث و گفتگوی جدی بدست آمده است .

با توجه به این حقایق می توان صفتها یا مشخصه های هفتگانه بنیادین زیر را برای تعاونیها برشمرد .

۱- انجمن یا اتحاد :

همبستگی و اتحاد بارزترین راه چیره شدن بر جزم اندیشی ناشی از مکتب اصالت فرد است .

۲- اقتصاد :

بارزترین عاملی که موجب می شود تا انسان ها در یک شرکت تعاونی گردهم آیند تأمین نیازها رسیدن به هدف های اقتصادی است .

۳- انصاف :

پیشگامان راچدیل ، عدالت را اساس کار و فعالیت های اقتصادی خود قرار دادند و کلمه « منصفانه » را در عمل پیاده کردند و لذا اجرای این اصل مستلزم آن است که عدالت واقعی تمام طرف های ذینفع را در برگیرد .

۴- دموکراسی :

یکی از تفاوت های بارز اقتصاد تعاونی با دیگر نظامهای اقتصادی اصل دموکراسی است و در حقیقت شرکت تعاونی بر این باور است که باید کلیه مزیت های ناشی از عضو شدن را افزایش داده و به طریقی که مطابق میل و رضایت اعضاء باشد اداره شود .

۵- آزادی :

منظور از آزادی در شرکتهای تعاونی عضو شدن آزاد و اختیاری و بی طرفی در امور سیاسی و مذهبی است و لذا هیچ کس نبایستی بخاطر عضو شدن در شرکت تهدید شود .

۶- آموزش :

آموزش و تربیت یک اصل و یک عامل ضروری در همکاری و تعاون به حساب می آید و موفقیت شرکتهای تعاونی به آن وابسته است ، زیرا نهضتی که باید در اندیشه و ذهن انسان ریشه کرده و رشد نحو نماید ، نیاز به آموزش دارد و بایستی انسان ها را برای کارهای گروهی و داشتن روحیه تعاونی روحیه تعاونی و همکاری تربیت کرد .

۷- وظیفه یا مسئولیت :

عضو تعاونی بایستی قبول مسئولیت کرده و با جان و دل در تعاونی انجام وظیفه نماید . زیرا بی تفاوتی در قبال مسئولیت های جمعی موجب بی تحرکی و رکود فعالیت های گروهی گردیده و دستیابی به اهداف مشترک را با دشواری مواجه می سازد .

ارزشهای تعاونی

بعد از دهه ۱۹۸۰ و تحولاتی که در شرایط اقتصادی، اجتماعی جوامع مختلف خاصه اروپا، مقوله ارزشهای تعاونی Values of cooperatives از اصول تعاون منفک گردیده و ارزشها را مقدم و زیربنای اصول مطرح کرده اند. در این قسمت به نظراتی که در این زمینه در دهه اخیر عنوان شده است اشاره می گردد

- لارس مارکوس

مارکوس Lars Marcus رئیس اتحادیه بین المللی تعاون، در گزارشی که در سال ۱۹۸۸ به کنگره استکهلم ارائه کرد، ارزشهای تعاونی را عبارت می داند از:

۱- مشارکت ۲- دموکراسی ۳- شرافت ۴- کمک به دیگران

ارزشهای مزبور به قدری کلی هستند که می توانند در هر سازمانی مطرح باشند و مقوله کمک به دیگران نیز به طور نسبی حتی در فعالیتهای غیر تعاونی نیز مورد توجه می باشند و مفهومی کلی و عام است.

- پروفیسور کرایگ:

کرایگ Porfj .Craig استاد دانشگاه یورک کاندا که مطالعات زیادی در باب تعاونیها دارد، ارزشهای اساسی تعاونی را به صورت زیر دسته بندی کرده است.

(Integration)

تعاون یا یکپارچگی

اقتصاد

۱- کمک متقابل

آموزش

مسئولیت اجتماعی

مشارکت	
دموکراسی	۲- برابری ، انصاف حقوق و آزادی
آزادگی (Freedom)	
برابری	۳- عدالت اقتصادی
مشارکت اقتصادی	
تامین کیفیت زندگی	

- سون آکه بوک

آکه بوک در سال ۱۹۸۸ ارزشهای تعاونی را به صورت زیر مطرح کرده است :

- ۱- خودیاری
- ۲- کمک متقابل
- ۳- غیر انتفاعی بودن (Non Profit interst)
- ۴- دموکراسی
- ۵- آموزش
- ۶- فعالیت ارادی
- ۷- جهان شمولی و تعاون

۸- ارزشهای هدفمند (Purposeful Values)

سپس ایشان ارزشهای تعاونی را در سه مقوله زیر خلاصه می کند :

- ۱- ارزشهای اجتماعی
- ۲- ارزشهای سازمانی

۳- ارزشهای اخلاقی

- کی ون سو

سو پس از ارائه دلایلی چند برای طرح ارزشهای تعاونی در کشورهای آسیایی تحت عنوان ارزشهای آسیائی به مقولات زیر اشاره دارد .

الف - ارزشهای اقتصادی :

۱- ارتباط منافع

۲- ایجاد ارزش جدید

۳- پیشرفت اقتصاد زندگی

۴- تدارک خدمت واحد

۵- توسعه اقتصاد منطقه

ب ارزشهای اجتماعی :

۱- اجرای اصل انسان گرایی (اومانیزم)

۲- یاری متقابل

۳- همبستگی اعضا

۴- نوع دوستی

۵- خودباوری در زندگی

۶- بهبود محیط زندگی

علاوه بر اینها وی بر واقعیت های دیگر مثل برابری ، آزادی ، خود اتکائی ، تامین دموکراسی و تاکید کرده و آنها را هنور مهم می داند .

تفکیک اصول از ارزشهای تعاونی در آخرین کنگره اتحادیه بین المللی تعاون (۱۹۹۵) نیز مورد توجه قرار گرفته و برای اولین بار پس از اشاره به ارزشهای تعاونی به مقوله اصول پرداخته شد است .

نظریه های تعاونی :

در دوران رنسانس (قرون ۱۵ تا ۱۸) همه چیز در اروپا رو به تحول نهاد ، طی قرون پانزدهم و شانزدهم بهای مواد مصرفی رو به افزایش گذشت و تناسبی بین افزایش قیمت مواد مصرفی و دستمزدها وجود نداشت ، شکاف وجدائی بین سرمایه داران و کارگران بیشتر شد و در افکار کارگران طبقه متوسط جوش و خروش ظاهر گر دید که این عوامل منشاء اصلی پیدایش حیات جدید تعاون گردید.

بحران و رکود فعالیتهای اقتصادی و مسائل و مشکلات روز افزون کارگران در این دوران عده ای از اصلاح طلبان اجتماعی و نویسندگان و دانشمندان را بر این داشت که نظریات اصلاحی ارائه دهند و بحث علمی تعاون بصورت امروزی را بنیانگذاری نمایند که در این جا به شرح خلاصه ای از نظریات آنان می پردازیم :

۱- کلودهانری سن سیمون (۱۸۲۵-۱۷۶۰)

سن سیمون اشراف زاده پارسی بود و از آنچه افراد طبقه او بر مردم روا می داشتند ، شرم داشته او طالب آزادی و صلح و صفا بود . خود پرستی را محکوم می کرد و خوشبختی بشر رادر تعاون و همکاری می دید . او معتقد بود که حکومت باید بدست مولدین ثروت جامعه یعنی کارگران و کشاورزان باشد .

۲- رابرت اون (۱۸۵۸-۱۷۷۱)

اصطلاح کوپراسیون در سال ۱۸۲۱ اولین بار توسط رابرت اون مطرح گردید ، اون واژه تعاون را در مقابل کلمه رقابت به کار برد . او با مطالعه وضع زندگی کارگران کارخانه اش فلسفه شرکتهای تعاونی را ارائه داد . بطوریکه شروع نهضت های کارگری را می توان به اون نسبت داد . اما طرح پیشنهادی که اون مطرح کرد عبارت بود از اینکه ۱۵۰۰ هکتار زمین به ۱۰۰۰۰ خانواده داده شود و کلیه وسائل رفاه آنان فراهم گردد و این جامعه مشترکاً به کارهای کشاورزی و صنعتی پردازند و از این طریق نیازهای همدیگر را مرتفع کنند . اون برای تبلیغ نظریات خود به اکثر کشورهای اروپا سفر کرد و چون در آن جا موفقیتی به دست نیاورد به امریکا رفته ، دهکده هایی در نیویورک ، امریکای جنوبی و مکزیک بوجود آورد .

۳- فیلیپ بوشه (۱۸۶۱-۱۷۹۶) :

بوشه کشیشکی کاتولیک بود که تحت تاثیر نظریه های سن سیمون قرار گرفت . او برای جلوگیری از بحران اقتصادی معتقد بود که دو طبقه تولیدکننده و مصرف کننده باید با هم ارتباط نزدیک داشته باشند . بوشه مبتکر طرح تعاونی های تولید است . و اصول این تعاونیها به شرح زیر می باشد .

- اداره شرکت توسط کارگران صورت می گیرد و دو نفر نماینده منتخب ، صاحبان امضای مجاز شرکت می باشند .

-اعضاء طبق قرارداد منعقد به نسبت تخصص و مهارت شغلی دستمزد دریافت می کنند .

- همه در آمد های شرکت را نباید به عنوان دستمزد پرداخت نمود . بلکه باید قسمتی از آن را به حساب ذخیره منظور کرد .

- سرمایه ذخیره شرکت غیر قابل تقسیم است ، حتی پس از انحلال شرکت این ذخیره قابل تقسیم بین اعضای شرکت نمی باشد . باید ذخایر شرکتهای منحل را به شرکتهای تعاونی فعال منتقل کرد .

- استخدام کارگران غیر عضو در شرکتهای تعاونی ممنوع می باشد و اگر استخدام چنین کارگرانی برای اداره کار شرکت ضروری باشد ، مدت آن محدود بوده ، از دوازده ماه تجاوز نکند . پس از انقضای مدت قرارداد چنانچه آن کارگران مورد نیاز تعاونی باشند ، باید ترتیبی داده شود که کارگران مورد نیاز به عضویت شرکت درآیند ، تا کارهای شرکت به دست اعضای آن صورت گیرد ، نه کارگزاران غیر عضو .

۴- دکتر ویلیام کینگ (۱۸۶۶-۱۷۸۶)

وی پزشک انگلیسی و پیرو نظریه‌های اون بود . دکتر کینگ به قدرت مصرف کنندگان تکیه داشت و بیشتر بر ایجاد تعاونیهای مصرف تاکید می نمود . در سالهای ۱۸۲۸-۱۸۲۹ مجله تعاون را در انگلستان منتشر نمود و نقش اساسی در ایجاد ۳۰۰ تعاونی مصرف داشت ، به نظر او اصول مورد نظر در تعاونی های مصرف عبارت بود از :

- سرمایه شرکت از محل خرید سهام توسط اعضاء فراهم آمده ، سود سرمایه وجود ندارد ، یعنی بابت سهام اعضاء بهره ای به آنها تعلق نمی گیرد .

- اجناس به نرخ روز و کم و بیش نزدیک به نرخ بازار فروخته شود.

- مازاد برگشتی وجود ندارد ، یعنی سود حاصل از خرید اعضاء برگشت داده نمی شود ، بلکه صرف ایجاد واحد های تولیدی و اشتغال کارگران می گردد.

۵- شارل فوریه : (۱۸۳۷-۱۷۲۲)

فوریه نیز از بنیان فکر ایجاد تعاونیهای تولید می باشد او اعتقاد داشت برای ساختن جامعه ای که فاقد واسطه و مبری از عملیات نامشروع اقتصادی باشد ، باید طبقات گوناگون اجتماعی مانند کارگران ، کشاورزان و پیشه وران زندگی اقتصادی خود را به وسیله سازمانهای تعاونی و همکاری در یک واحد اشتراکی متمرکز کنند. برای حذف واسطه ها ، همکاری شرکتی تعاونی تولید و مصرف را توصیه نموده و معتقد بود که باید میزان تولید را با توجه به نیاز مصرف کنندگان معین کرد .

۶- لوئی بلان : (۱۸۸۲-۱۸۱۲)

لوئی معتقد بود که جامعه باید امکان کارکردن هر فرد را متناسب با توانائی او فراهم نماید و حقوق اولیه انسانی او را برای زندگی تامین کند و این در سایه رقابتهای آزاد اقتصادی و اختلافات طبقاتی میسر نیست . برای رفع این مشکل لوئی بلان تاسیس شرکتی بزرگ تولیدی را پیشنهاد می کند که اساس کار این شرکت ها آزادی انتخاب و تعاون و همکاری استوار می باشد ، در آغاز تشکیل این شرکتها ، دولتها باید سرمایه آنها را تامین کنند و یک مدیر انتصابی به طور موقتی از طرف دولت بر این شرکتها را نظارت داشته باشد . ولی بعد از اینکه کارگران خود به طریقه اداره این شرکتها آشنا شدند مسئولیت اداره آنها را بعهده خواهند گرفت . لوئی بلان از طرفداران اقتصاد دولتی بود ، ولی در طرح تعاونیهای خود ، گر چه آنها را از کمکها و دخالتیهای دولت بی نیاز می دانست ولی آن کمکها را موقتی می پنداشت ..

اصول مکاتب تعاونی

پایه و شالوده هر نظام و شیوه اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی و مذهبی بر اصول و موازینی استوار است که بدون رعایت و اجرای آنها وصول به هدف نهائی امکان پذیر نخواهد بود . اصول تعاون

شامل دستورالعملهای الهام بخش و رهبری کننده ای جهت تعیین اهداف تعاونی است ، رعایت این دستورالعملها نیل به هدف مورد نظر را تسهیل می نماید . این دستور العملها ممکن است به صورت مقرراتی درآید که حاکم بر فعالیت موسسات تعاونی باشد و بدین وسیله چارچوب مشخصی برای عملیات این موسسات بوجود آورد .

در سال ۱۹۲۲ در حدود ۶۰ اصل برای تحقق هدفهای تعاونی بیان شده بود که نویسندگان بین ۳ تا ۱۶ اصل را بعنوان اصول اساسی پذیرفته اند . این اصول در کشورهای مختلف دنیا بر حسب طبیعت کار و تنوع فعالیتها همچنین ، بر اساس تجربه و تحقیق در زمینه موفقیت و عدم موفقیتهای تعاونیها ابداع گردیده است ، عدم درک مفهوم واقعی و اهمال در اجرای کامل این اصول موسسات تعاونی راز هدف اصلی خود منحرف می نماید ، در این قسمت به برخی از مهمترین اصول مکاتبات مختلف تعاونی می پردازیم

اصول مکتب راجدیل

شک نیست اولین کسانی که در امر تهیه و تنظیم اصول تعاونی تلاش کردند ، پیشگامان راجدیل بودند . ۲۸ نفر کارگر پیشتاز در شهر کوچک راجدیل با تحقیق در علل شکست و بررسی رموز موفقیت شرکتهای تعاونی در گذشته ، به ابداع و ابتکار اصول و راه و رسمی نوین دست زدند و در سال ۱۸۴۴ شرکتی رابنیان نهادند که نظریه و روشهای کار آنها سرمشقی برای تشکیل شرکتهای تعاونی در دنیا قرار گرفت و تا امروز در سراسر دنیا این اصول ارزش و اعتبار خود را حفظ کرده و بنام اصول مکتب شرکتهای تعاونی راجدیل شناخته شده است .

اصول تعاونی راجدیل بصورتی که امروز گفته می شود به وسیله بنیانگذاران و موسسین این شرکت تعاونی اعلام نشده است . بلکه در سال ۱۹۳۱ اتحادیه بین المللی شرکتهای تعاونی هیاتی

را مأمور نمود تا با بررسی اساسنامه شرکتهای تعاونی راچدیل و قواعد نه گانه آن اصول اساسی آن را استخراج و به عنوان اساس و مبنای تشکیل و اداره شرکتهای تعاونی اعلام دارد ، این اصول عبارتند از :

۱- عضویت آزاد و اختیاری

یعنی هر فرد بایستی در پیوستن به تعاونی و یا گسستن از آن آزاد باشد . زیرا تعاونی متعلق به کسانی است که نیازمند خدماتی هستند که تعاونی برای آنها فراهم می آورد و از سویی ماهیت یک نهضت اجتماعی ، ایجاب می کند که در گردآوری هر چه بیشتر عضو تلاش نماید تا سازمان قدرتمند اجتماعی و اقتصادی بوجود آید و بتواند روی پای خود بایستد . در حقیقت داوطلب بودن یکی از اصول اولیه تعاون می باشد که بر اهمیت رفتار انسانی در تعاونی ها قرار دارد . عمل داوطلبانه انگیزه ای برای کار بهتر و ثمر بخش تر بوجود می آورد و موجب تشویق و بروز حس ابتکار در بین اعضای تعاونی می شود .

۲- اداره امور شرکت بر اساس دموکراسی

شرکت تعاونی ، شرکت اشخاص است نه سرمایه ها که برای وصول به هدفی مشترک دست همکاری به یکدیگر داده اند. بنابراین تمام اعضاء باید به نسبت مساوی در اتخاذ تصمیمات و اداره امور شرکت سهیم بوده و از حقوق و وظائف مساوی برخوردار باشند . قدرت عالیه یک تعاونی در اختیار مجمع عمومی که می تواند بر طبق اساسنامه و مقررات شرکت هر گونه تصمیمی را نسبت به امور شرکت اتخاذ نماید . بر خلاف موسسات تجاری که میزان سهام و سرمایه عامل موثر در تصمیم گیری برای فعالیتهای موسسه می باشد ، در شرکتهای تعاونی افراد

یا اعضاء عامل موثری هستند . به همین دلیل در شرکت تعاونی هر عضو صرف نظر از میزان سهام ، رنگ و نژاد فقط دارای یک رأی می باشد .

۳- بهره محدود سرمایه

پیشگامان راچدیل برای توسعه و پیشرفت تعاونیها سرمایه را لازم و ضروری تشخیص دادند . ولی نظر آنها استفاده از نیروی فعال افراد برای بهره برداری از سرمایه جهت رفع نیازهای مشترک آنها بود نه استفاده از سرمایه به عنوان ابزاری جهت بهره کشی و استثمار افراد . بنابراین آنها با این ادعای مالکین سرمایه که بخش عمده ارزش افزوده را سهم خود می دانستند و آن را اساس تعیین نرخ بهره سرمایه قلمداد می کردند ، قویاً مخالف بودند و معتقد بودند که اگر قرار است بهره ای به سهام تعلق بگیرد ، مبلغ آن باید محدود و ثابت باشد زیرا مالکین سرمایه در اصل در مازاد منافع خالص شرکت سهمی ندارند .

به هر حال سیاست بهره محدود سرمایه امروزه به چهار طریق در بین شرکتهای تعاونی مختلف به اجرا در می آید .

الف : عدم پرداخت بهره به سرمایه

ب: پرداخت بهره سرمایه معادل نرخ بهره معمول سرمایه در بازار پولی و بانکی

د: علاوه بر پرداخت سود سرمایه تعاونی به خاطر تشویق اعضاء برای سرمایه گذاری و خرید بیشتر سهام برای آنها جوایزی در نظر می گیرد .

۴- تقسیم مازاد و عواید شرکت به نسبت معاملات بین اعضاء

انگیزه اصلی فعالیتهای اقتصادی در شرکتهای سهامی تحصیل سود است . ولی یک تعاونی که با اصول صحیح اقتصادی و مدیریت کار آمد اداره می شود باید سود آور باشد و قسمتی از سود

حاصله به نسبت معاملات و همکاریهای اعضای بین آنها تقسیم شود و قسمت دیگر بعنوان ذخیره برای مقابله با زیانهای احتمالی و غیر مترقبه و همچنین تقویت بنیه مالی شرکت کنار گذاشته شود

۵- حفظ بیطرفی در مسائل نژادی ، مذهبی و سیاسی

تعاون نهضتی است بین المللی و هدف آن رفع نیاز مشترک و بهبود وضع مادی و اجتماعی اعضا می باشد . بنابراین برای اینکه شرکتهای تعاونی عرصه مبارزات و تبلیغات قرار نگیرد باید از دخالت مستقیم در امور سیاسی و گروه گرایی همچنین منازعات نژادی و اختلافات مذهبی خودداری نماید در غیر اینصورت وحدت داخلی شرکت تامین نشده و اصل همیاری و خودیاری آن تحقق نخواهد یافت .

۶- انجام معاملات نقدی

بعضی تصور می کنند که در ابتدای تاسیس شرکت تعاونی راچدیل چون سرمایه شرکت ناچیز بوده و تحمل نسیه فروشی را نداشته است ، اصل نقد فروشی به وسیله پیشه وران راچدیل ابداع و اجرا شده است ، ولی شواهد و مدارک موجود نشان می دهد حتی موقعی که سرمایه شرکت تدریجاً ترقی کرده و به بیش از احتیاج رسید این اصل به وسیله مردان راچدیل رعایت گردیده است . یکی از اعضای هیئت موسس راچدیل معتقد بود نقد فروشی اولاً قدرت مالی شرکت را زیاد می کند .

ثانیاً سلامت شرکت حفظ می شود ، ثالثاً عقل معاش را در اعضا بر می انگیزد و در آنها قدرت خرید کاذب ایجاد نمی کند . بعبارت دیگر به جای اینکه باری از دوش اعضا بردارد بار قرض

آنها را سنگین می سازد . ولی امروزه فروش نسبه در بسیاری از شرکتهای تعاونی جهان بعللی اجرا می شود .

۷- آموزش و پرورش و تعلیمات تعاونی

شرکت تعاونی سازمانی است اختیاری که نمی توان افراد را به اجبار به عضویت آن درآورد . بنابراین اصل آموزش و تبلیغ تنها راهی است که بوسیله آن می توان برای جلب همکاری فعالانه و آگاهانه مردم و قبول عضویت در تعاونیها از آن استفاده نمود . از طرف دیگر افرادی که شرکت تعاونی را تشکیل می دهند باید به اهداف و اصول شرکت آشنایی داشته باشند و از اینرو کلیه عملیات شرکت باید با آموزش تعلیم و تبلیغ همراه باشد ، در حقیقت بقاء و دوام و گسترش نهضت تعاونی در جهان جز با تعلیمات تعاونی و آموزش مردم امکانپذیر نیست .

اصول مکتب رایفایزن

رایفایزن تحت تاثیر اوضاع زمان خود و مشاهده فقر و مسکنت عمومی و اسارت روستائیان در چنگ رباخواران ، تنها راه نجات و رهائی این گروه عظیم انسانهای زحمتکش را در اتحاد و اتفاق و همکاری و خودیاری آنها تشخیص داد . او در سال ۱۸۶۴ تعاونی اعتبار مهمی با شرکت گروه کثیری از طرفداران نظریه خود تشکیل داد .

رایفایزن برای شرکتهای تعاونی اعتبار روستائی اصول و مقرراتی پیش بینی نمود که امروزه در سراسر جهان ، شرکتهای تعاونی اعتبار روستائی از آن متابعت می کنند .

اصول شرکتهای تعاونی اعتبار رایفایزن بشرح زیر است :

۱- حوزه فعالیت شرکت : شرکت تعاونی اعتبار روستائی هر قدر از نظر تعداد اعضا و منطقه

فعالیت محدودتر باشد ، پیشرفت و موفقیت آن مطمئن تر خواهد بود .

۲- دقت کامل در پذیرفتن عضو جدید : قبول عضو جدید در شرکت تعاونی اعتبار باید با دقت و مطالعه کامل صورت گیرد ، و اینکار باید با تصویب هیئت مدیره انجام گردد و در مجمع عمومی سالیانه صورت اعضاء جدید به استحضار و تایید اعضاء قدیمی برسد .

۳- مسئولیت نامحدود : اگر در شرکت تعاونی مسئولیت اعضاء منحصر به سهام نباشد بطور قطع بانکها و منابع اعتباری با اطمینان و سهولت بیشتری همکاری نموده همچون به عنوان ناظری بصیر نخواهند گذاشت وامهای دریافتی به هدر رفته و برای حیات شرکت خطری ایجاد گردد .

۴- سهام کوچک : با کم بودن مبلغ قیمت هر سهم ، کشاورز با در آمد مختصر خود می تواند سهم خریده ، به عضویت در شرکت تعاونی دهکده درآید و اگر قیمت سهم در حدود امکانات کشاورز نباشد از عضویت در شرکت تعاونی باز می ماند .

۵- رعایت دموکراسی در اداره امور شرکت : در شرکت تعاونی اعتبار کنترل و نظارت اعضاء در اداره امور بیش از هر یک از انواع دیگر شرکتهای تعاونی اهمیت دارد . یک عضو شرکت تعاونی اعتباری روستائی طبق اصول رایفایزن به لحاظ مسئولیت نامحدودی که پذیرفته است باید در تمام مجامع و جلسات شرکت حضور یافته و بر اساس « یک عضو ، یک رای » اعمال رأی و نظر نماید .

۶- ایجاد ذخیره و عدم توزیع مازاد برگشتی : شرکت تعاونی اعتبار یکی از مظاهر واقعی سازمان غیر انتفاعی است . شرکت تعاونی اعتبار برای کسب منفعت تشکیل نشده ، بلکه هدف و منظور آن خدمت اعضاء است . بنابراین بهره وامهای اعطائی بطوری قرار داده می شود که پس از کسر هزینه ها و استهلاک و ذخیره های قانونی و احتیاطی رقم قابل توجهی در صندوق شرکت باقی نمی ماند .

۷- سهل و ممتنع بودن شرایط وام : در شرکت تعاونی اعتبار ، پرداخت وام برای کارهای تولیدی باید در کمال سرعت و سهولت انجام گیرد . اما در مورد امور مصرفی و اطمینان به استرداد وام ها و تضمین حیثیت شرکت باید تشریفات خاص رعایت گردد.

۸- نظارت بر مصرف وام : اطمینان به بازگشت وام یکی از اصول اولیه است . شرکت تعاونی اعتبار روستایی که معمولاً شرکتی کوچکی و محدود می باشد باید حتی المقدور در چگونگی و نحوه مصرف وام اعضاء نظارت نماید .

۹- سیاست اعتباری شرکتهای تعاونی رایفایزن : سیاست اصلی صندوق رایفایزن بر مبنای اعتبارات درازمدت بوده و بترتیب ۶، ۴، ۲، و ۱ سال می باشد . این روش منطبق با رعایت اصل احتیاط و نیازهای فعالیتهای کشاورزی می باشد که در اثر تجربه و مطالعات صحت آن تایید شده است .

۱۰- اصل تمرکز : رایفایزن در مورد کلیه عملیات اقتصادی شرکتهای تعاونی اعتبار معتقد به روش تمرکز است و این تمرکز را ضروری می داند بویژه در بین سازمانهای اعتباری طی سال ها ۱۸۶۶ تا ۱۸۷۰ صندوقهای رایفایزن چنان اعتماد توده مردم را جلب کرد که در جریان جنگلهای سالهای مذکور پس انداز روستائیان و مردم و حتی برخی از بانکها به صندوقهای رایفایزن سپرده شد .

اصول مکتب شولتز دلتیج

عقیده اساسی شولتز در شرکتهای تعاونی اعتبار بر اصل عدم تمرکز استوار بود . وی معتقد به یک شرکت بسیار وسیع و پراکنده بود که تمام اجزاء آن هرکدام یک شرکت اعتباری کامل و مستقل باشند .

اصول مکتب شولتز رامی توان به شرح زیر خلاصه کرد :

۱- برای عضویت در شرکت تعاونی خرید سهم و تامین سرمایه به وسیله اعضاء ضرورت دارد و دخالت و کمک دولت و سازمانهای خیریه در یاری دادن به سرمایه شرکت تعاونی ممنوع شناخته شده است و بطور خلاصه اساس این شرکتها صرفاً بر خود یاری تاکید دارد .

۲- مسئولیت اعضاء محدود و متناسب با مبلغ سهامی است که هر یک از اعضاء در صندوق تعاونی دارند

۳- منطقه عمل شرکت و تعداد اعضاء بهیچوجه محدود نیست.

۴- مازاد عواید و سود ویژه شرکت طبق معمول در سایر شرکتهای تعاونی به نسبت همکاری اعضاء بین آنها تقسیم می گردد.

۵- سرمایه شرکت باید بطور مداوم از محل ذخیره اجباری تقویت و رو به فزونی برود ، بطوریکه شرکت در موقع بحران اقتصادی و ضررهای احتمالی و غیر مترقبه قدرت مقاومت داشته باشد .

اصولی که شولتز پایه گذاری کرد به علت آسانی طرز کار و انطباق با واقعیات زندگی و احتیاجات طبقات کم درآمد نظر و مورد استقبال شدید مردم قرار گرفت .

اصول مکتب ویلهلم هانس

ویلهلم هانس در سال ۱۸۳۹ در آلمان متولد شد و از ترکیب اصول و نظریات دو مکتب رایفایزن و شولتز اصول تازه ای برای شرکت های تعاونی اعتبار ارائه نمود .

اصول مهم مکتب ویلهلم هانس به شرح زیر است :

۱- شرکت تعاونی بر اساس خود یاری Self-help و سرمایه و سهام اعضا تشکیل می شود ولی رعایت این اصل مانع استفاده شرکت های تعاونی از کمک های دولتی نیست ، در صورتی که کمک های دولت به استقلال شرکت لطمه ای نزند قابل قبول خواهد بود .

۲- حوزه فعالیت شرکت های تعاونی نباید آنقدر وسیع باشد که شرکت از فعالیت مفید و ثمر بخش بازماند ولی شعاع عمل شرکت نبایستی بسیار کوچک و محدود هم باشد.

۳- مسئولیت اعضا شرکت های تعاونی اعتبار مشترک و نامحدود است و کلیه اعضا دارای مسئولیت کامل بوده و در نتیجه بازرسی و نظارت اعضا در گردش امور شرکت ضامن بقای آن است .

۴- شرکت های تعاونی کشاورزی باید از اساسنامه و برنامه های چند منظوره در یک زمان واحد پرهیز نمایند . به طور کلی هانس با شرکت های چند منظوره مخالف بود .

۵- هانس برای عملیات اقتصادی در شرکت های تعاونی تمرکز منطقه ای را پیشنهاد می کرد و معتقد به تشکیل اتحادیه های تعاونی منطقه ای در استانها و مناطق بزرگ بود .

۶- اتحادیه های منطقه ای باید اتحادیه ملی شرکت های تعاونی کشاورزی را تشکیل دهند .

هانس اصل اقتصادی را هدف اصلی در فعالیت های شرکت های تعاونی میدانست و روح تعاون مذهبی و عشق به مردم را به عنوان یک وسیله برای رسیدن به هدف اقتصادی قبول داشت .

اصول تعاون در قرن بیست و یکم

اتحادیه بین المللی تعاون در همایش سپتامبر ۱۹۹۵ در منچستر بیانیه ای در خصوص « هویت تعاونی » صادر نمود . این بیانیه حاوی تعریفی از شرکت های تعاونی ، فهرستی از ارزش های کلیدی

نهضت تعاون و مجموعه بازبینی شده از اصول تعاون به منظور هدایت و راهنمایی سازمانهای تعاونی در آغاز قرن بیست و یکم بود . متن زیر ترجمه این بیانیه می باشد ؛

تعریف

تعاونی ، اجتماع مستقل اشخاصی است که بمنظور تامین نیازها و اهداف مشترک اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی خود از طریق اداره و نظارت دموکراتیک موسسه با مالکیت مشاع ، با همدیگر بنحو اختیاری توافق نموده اند .

ارزشها

تعاونیها بر ارزشهای خود یاری ، مسئولیت پذیری ، دموکراسی ، برابری ، انصاف و اتحاد استوارند .

اعضاء با توجه به عرف مسئولین تعاونی خود به ارزشهای اخلاقی صداقت مسئولیت اجتماعی و توجه به دیگران ، معتقدند

اصول

اصل تعاونی دستورالعملهایی است که طبق آنها تعاونیها تحقق ارزشها را عملی می سازند . در این قسمت به شرح هر یک از اصولی که در همایش اتحادیه بین المللی تعاون مطرح شده می پردازیم .

اصول اول : عضویت اختیاری و آزاد

تعاونیها سازمانهایی اختیاری می باشند ، عضویت در آنها برای تمام افرادی که بتوانند از خدمات آنها استفاده کنند و مسئولیتهای ناشی از عضویت را بپذیرند ، بدون تبعیضات جنسی ، اجتماعی ، نژادی ، سیاسی یا مذهبی آزاد است .

اصل دوم : کنترل دموکراتیک توسط اعضاء

تعاونیها سازمانهایی دموکراتیک می باشند ، توسط اعضای خود که فعالانه در سیاستگذاری و اتخاذ تصمیمات مشارکت می کنند کنترل می شوند . مردان و زنانی که به عنوان نمایندگان منتخب خدمت می کنند در مقابل اعضاء مسئولند . در تعاونیهای سطح اولیه اعضاء از حق رای مساوی برخوردارند (یک عضو ، یک رای) و همچنین تعاونیهای سطوح دیگر به شکلی دموکراتیک سازمان می یابند .

اصل سوم : مشارکت اقتصادی اعضاء

اعضا بطور منصفانه و با کنترل دموکراتیک به سرمایه تعاونی خود کمک می کنند . معمولاً حداقل بخشی از سرمایه در مالکیت عمومی تعاونی می باشد . اعضاء معمولاً متناسب با سرمایه پرداخت شده خود که یکی از شرایط عضویت می باشد ، پاداش محدودی ، در صورت وجود دریافت می دارند .

اصل چهارم : استقلال و عدم وابستگی

تعاونیها سازمانهایی خودیار و مستقل می باشند که توسط اعضاء اداره و کنترل می شوند . اگر آنها با سایر سازمانها از جمله دستگاههای دولتی موافقت نامه ای امضا کنند یا از منابع دیگر سرمایه تامین نمایند، به نحوی اقدام خواهند کرد که مطمئناً تعاونی بشکل دموکراتیک توسط اعضاء اداره و کنترل شده و استقلال آن محفوظ بماند .

اصل پنجم : آموزش ، حرفه آموزی و آگاه سازی

تعاونیها برای اعضاء ، نمایندگان منتخب ، مدیران ، کارکنان خود آموزش و حرفه آموزی تدارک می بینند ، بطوریکه آنها بتوانند بنحو موثر به پیشرفت تعاونی خود کمک نمایند . آنها عموم مردم بخصوص افراد جوان و رهبران افکار عمومی را نسبت به ماهیت و فوائد تعاونی مطلع می سازند .

اصل ششم : همکاری تعاونیها با یکدیگر

تعاونیها از طریق همکاری با یکدیگر در سازمانهای محلی ، ملی ، منطقه ای و بین المللی به اعضای خود به موثر ترین طریق خدمت کرده و نهضت تعاونی را تقویت می کنند .

اصل هفتم : توجه به جامعه

تعاونیها با تصویب خطمشی ها توسط اعضاء برای توسعه مستمر جوامع خود فعالیت می کنند .

سوالات خودآزمون فصل سوم

- ۱- ریشه های اندیشه تعاونی را شرح دهید .
- ۲- مشخصه های هفتگانه نهضت تعاونی را نام برده و هر یک از آنها را توضیح دهید .
- ۳- ارزشهای تعاونی را از نظر سون آک بوک بنویسید .
- ۴- نظریه ها و اقدامات رابرت اون و فیلیپ بوشه را در زمینه تعاون به اختصار توضیح دهید .
- ۵- اصول تعاونی راچدیل را نام برده و سه مورد از آنها را توضیح دهید .
- ۶- اصول تعاون در قرن بیست و یکم را نام برده و هر یک از آنها را توضیح دهید .

منابع :

- ۱- طالب مهدی ، اصول و اندیشه های تعاونی، تهران ، انتشارات دانشگاه تهران ، ۱۳۷۶
- ۲- نامغ ، پرویز ، مدیریت تعاونیها ، تهران ، نشر آروین ، ۱۳۷۷
- ۳- شیرانی ، علیرضا ، اقتصاد تعاون ، تهران ، سازمان مرکزی تعاون ۱۳۶۸
- ۴- سلیم ، غلامرضا ، اصول مدیریت تعاونیها ، تهران ، انتشارات دانشگاه پیام نور ، ۱۳۷۱
- ۵- نظام شهیدی ، مهراندخت ، اصول مدیریت تعاونیها ، تهران ، ناشر روشنگران نصر ، ۱۳۸۰